

UOT 378

Məhərrəm Sabir oğlu Əliyev

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
dosenti, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan Dillər Universitetinin
elmlər doktoru proqramı üzrə doktorantı
<https://orcid.org/0000-0002-3762-8745>
E-mail: dos.m.aliyev@gmail.com
[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(1\).172-178](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(1).172-178)

GƏNCLƏRDƏ İNTİHAR RİSKİ, ZAMAN QAVRAYIŞI VƏ ZAMAN DÜŞÜNCƏSİ PROBLEMİ

Maharram Sabir Aliyev

associate professor at Azerbaijan State Pedagogical University,
doctor of philosophy in psychology
doctoral student of the doctor of science program at
Azerbaijan University of Languages

THE RISK OF SUICIDE, THE PROBLEM OF TIME PERCEPTION AND THINKING ABOUT TIME IN YOUTH

Магэррам Сабир оглы Алиев

доцент кафедры Азербайджанского Государственного Педагогического Университета,
доктор философии по психологии,
докторант по программе доктора наук
Азербайджанского Университета Языков

РИСК СУИЦИДА, ПРОБЛЕМА ВОСПРИЯТИЯ ВРЕМЕНИ И МЫШЛЕНИЯ О ВРЕМЕНИ У МОЛОДЕЖИ

Xülasə. Zaman qavrayışı hissi idrakın səviyyələrindən biri olan qavrayışın mürəkkəb növlərindən biri kimi insan həyatında önəmli rol oynayır. Zamanın qavranılması ideyasının idealist və materialist yanaşmalar kontekstində nəzərdən keçirilməsi müvafiq anlayışın insan psixikasının xüsusiyyəti olması yaxud ondan asılı olmayaraq mövcud olması ehtimalına söykənir. Bu anlamda, subyektiv və obyektiv zaman anlayışları fərqləndirilir. Apardığımız tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, gənclərin zaman düşüncəsi ilə intihar riski arasında ikitərəfli çox zəif mənfi yönlü və anlamlı əlaqə ($r_{\text{spearman}} = -.081, p = .020$) vardır. Keçmiş zaman düşüncəsinə və gələcək zaman düşüncəsinə sahib qrupların göstəriciləri ($p = .006$), indiki zaman düşüncəsinə və gələcək zaman düşüncəsinə sahib qrupların göstəriciləri ($p = .002$) arasında anlamlı fərqliliyin olduğu aşkar edilmişdir. Nəticə ondan ibarətdir ki, gələcək zaman düşüncəsinə sahib gənclərin intihar riski ortalaması keçmiş və indiki zaman düşüncəsinə sahib gənclərlə müqayisədə daha aşağıdır.

Açar sözlər: intihar, intihara meyllik, intihar riski, zaman qavrayışı, obyektiv zaman, subyektiv zaman

Abstract. Time perception plays an important role in human life as one of the complex types of perception, which is one of the levels of sensual cognition. Consideration of the idea of time perception in the context of idealistic and materialistic approaches is based on the assumption that the corresponding concept is a feature of the human psyche or exists independently of it. In this sense, the concepts of objective time and subjective time are distinguished. As a result of our study, it was determined that there is a two-way very weak negative and significant relationship ($r_{\text{spearman}} = -.081, p = .020$) between young people's thinking

about time and suicide risk. It was found that there was a significant difference between the scores of groups with past tense thinking and future thinking ($p = .006$), the scores of groups with present tense thinking and future thinking ($p = .002$). As a result, the mean suicide risk of youth with future-oriented thinking was lower than that of youth with past and present-oriented thinking.

Key words: *suicide, suicidal tendency, the risk of suicide, time perception, objective time, subjective time*

Аннотация. Восприятия времени играет важную роль в жизни человека как один из сложных видов восприятия, являющийся одним из уровней чувственного познания. Рассмотрение идеи восприятия времени в контексте идеалистического и материалистического подходов основано на предположении, что соответствующее понятие является особенностью психики человека или существует независимо от нее. В этом смысле различают понятия объективное время и субъективное время. В результате проведенного нами исследования было определено, что между мышлением о времени у молодых людей и риском самоубийства существует двусторонняя очень слабая отрицательная и значимая связь ($r_{\text{spearman}} = -.081$, $p = .020$). Было обнаружено, что существует значимая разница между показателями групп с мышлением в прошедшем времени и мышлением в будущем ($p = .006$), показателями групп с мышлением в настоящем времени и мышлением в будущем ($p = .002$). В результате средний риск самоубийства у молодых людей с мышлением, ориентированным на будущее, ниже, чем у молодых людей с мышлением, ориентированным на прошлое и настоящее.

Ключевые слова: *самоубийство, склонность к суициду, риск самоубийства, восприятие времени, объективное время, субъективное время*

Giriş

Zamanın qavranılması həyat fəaliyyətimizin ən mühüm funksiyalarından biridir (1). Q.D. Elkin yazır ki, “*Zamanın qavranılması reallıq hadisələrinin obyektiv müddətinin, sürətinin və ardıcılığının beyində əks olunmasıdır*” (2, s. 15). Ümumiyyətlə, zamanın qavranılmasına idealist və materialist yanaşma mövcuddur.

İdealist istiqamətə (I. Kant, H. Bergson, P. Janet və b.) görə, zaman insan ruhunun xassəsi və ya insan psixikasının xüsusiyyətidir. Bu istiqamət daxilində obyektiv zamanın mövcudluğu inkar edilir. Deməli, müvafiq yanaşmaya görə, zamanın qavranılması haqda məsələ də ola bilməz, çünki yalnız obyektiv olan nəyisə qavramaq mümkündür (2). İdealist istiqamət psixologiyada zamanın qavranılması ilə bağlı iki cərəyanın inkişafına təkan vermişdir: nativizm və genetizm. Nativizm tərəfdarları (W. James, Q.İ. Çelpanov və b.) zamanı müəyyən müddətliklik ilə xarakterizə olunan duyğularımızın ilkin xüsusiyyəti kimi nəzərdən keçirmişdir. Genetizm tərəfdarları (H. Munsterberg, N.N. Lanqe və b.) da zamanı insan şüurunun xüsusiyyəti kimi nəzərdən keçirmişdir, lakin onlar zamanın qavranılması üçün bu və ya digər duyğunun yetərli olmadığı, duyğular arasında müəyyən əlaqənin gərəkdiyi fikrindən yola çıxmışlar (2).

Materialist istiqamətə (İ.M. Seçenov, İ.P. Pavlov, K.D. Uşinski, V.M. Bexterev və b.) görə, zamanın obyektivliyi varlığın əsas formalarından biri kimi, başqa sözlə, zamanın insan

beynindən kənarında mövcudluğu fikri qəbul edilir. Bu istiqamət kontekstində zamanın qavranılması obyektiv zamana görə ikincidir (2).

Əgər məsələyə fizioloji aspektdən yanaşsaq, qeyd edə bilərik ki, oyanma və ləngimə prosesləri müəyyən zaman daxilində baş verdiyindən məhz sinir sistemində həmin proseslərin dinamik dəyişməsi zamanın qavranılmasının fizioloji əsasını təşkil edir. Beyində sanki “zamanın geri sayımı” baş verir (2). Əsas məqamlardan biri də odur ki, insanın keçmişlə bağlı yaşantılarının xatirələri film kadrları kimi zamanda ardıcıl şəkildə anbaan və önəmlisi, keçmişə aid olsa da, həmişə irəliyə doğru gedir, əsla əks istiqamətə deyil (3). Başqa sözlə, istənilən insan yaşadığı hər anı başdan sona qədər ardıcıl şəkildə zehində izləyə bilir. Bu anlamda, zamanın qavranılması və ümumən zaman düşüncəsi insan həyatında xüsusi çəkiyə malikdir. Xüsusilə gənclərdə intihar riskinə münasibətdə zamanın qavranılmasında nə kimi fərqlərin olması problem olaraq tədqiqatçıları uzun illər düşündürmüşdür.

Tədqiqatlardan birində intihara meyilli xəstələr üçün zaman yavaşlamasının digərlərinə nisbətən daha sürətli olduğu müəyyən edilmişdir. Həmçinin zamanın yavaşlamasının depressiya dərəcəsi ilə asılı olmayaraq intihar düşüncəsinin dərəcəsi ilə müsbət əlaqələndiyi aşkar edilmişdir. Belə nəticə çıxarılmışdır ki, zamanın yavaşlamasının qavranılması intihar prosesinin həm intensivliyinə, həm də müddətinə təsir göstərə bilər (4).

Bir digər tədqiqatda psixi pozğunluqları olan xəstələrdə zaman qavrayışı xüsusiyyətləri müəyyən edilmişdir, hansı ki, intihar riskinin erkən aşkarlanması üçün yeni davranış göstəricisi kimi xidmət edə bilər. NPC (psychiatric disorders comorbidity) olan yeniyetmələr daha aşağı reproduksiya əmsalı (DRR) və daha yüksək variasiya əmsalı (CV) ilə zaman qavrayışında əhəmiyyətli xüsusiyyətlər nümayiş etdirmişlər (5).

Müsbət və mənfi keçmişə oriyentasiyalar intihar düşüncəsi olan və intihara meyilli olmayan şəxslər arasında böyük fərqlərə gətirib çıxarmışdır. İntihara meyilli olmayan iştirakçılar arasında müsbət keçmişə, intihar düşüncəlilər arasında isə mənfi keçmişə oriyentasiya daha yüksək idi, hansı fərqlər ki, depressiya və ya narahatlıqla izah edilməmişdir (6).

Digər müəlliflər belə fərziyyə irəli sürürlər ki, sosial cəhətdən təcrid olunmuş fərdlər mənalandırılmış düşüncələrdən, emosiyalardan və Mənlik şüurundan qaçan, həmçinin letargiya (süstlük) və dəyişmiş zaman axını ilə xarakterizə olunan koqnitiv dekonstruksiyasının müdafiə vəziyyətinə daxil olurlar. Müəyyən edilmişdir ki, sosial rəddedilmə (ostrakizm) zaman intervallarının şişirdilməsinə, gələcəyə deyil, indiki zamana fokuslanmağa və həzzi gecikdirməyə qeyri-qabiliyyətə gətirib çıxarmışdır. Eyni zamanda kənarlaşdırılan iştirakçılar daha az söz yazmış və daha yavaş reaksiya zamanı göstərmişlər (7).

COVID-19 pandemiyası dönməsində zamanın qavranılması və intihar düşüncələri arasında əlaqənin öyrənilməsi ilə bağlı aparılmış tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, hökumət məhdudiyətləri zamanın subyektiv axınını əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmiş və zaman qavrayışının intihar düşüncələri ilə əlaqədar olan pozuntuları özünü göstərmişdir. Həmçinin depressiya və yuxusuzluğun zamanın subyektiv axınının intihar düşüncələrinə təsirinin vasitəçiləri olduğu təsbit edilmişdir (8).

Metod

Tədqiqatda 753 nəfəri (90,2%) qadın, 82 nəfəri (9,8%) kişi olmaqla, cəmi 853 nəfər gənc iştirak etmişdir. Tədqiqatın məqsədindən asılı olaraq, “Suisidal düşüncələr şkalası” (A.Bek) (9) və “Sizi hansı zaman daha çox düşündürür?” sorğusu (10) keçirilmişdir. Gənclərin hamısı sorğuda könüllü iştirak etmişdir. Sorğuda iştirak edən gənclərin 308 nəfəri (36,9%) “İntihar etməklə bağlı düşüncəniz olubmu?” sualına bəli,

527 nəfəri (63,1%) isə xeyr cavabı vermişdir. “İntihara cəhd etməsinizmi?” sualına isə gənclərin 93 nəfəri (11,1%) bəli cavabını vermişdir. Sorğulardan əldə olunan məlumatlar IBM SPSS 27.0 kompüter proqramı ilə riyazi-statistik təhlil edilmişdir. Təhlil zamanı təsviri statistikadan, Spearman'ın Rəng Korrelyasiya əmsalından, Kruskal-Wallis H testindən və Post Hoc Çoxlu müqayisələr Tamhane's T2 meyarından istifadə olunmuşdur. Asılı olmayan (müstəqil) dəyişən timsalında zaman düşüncəsi, asılı olan dəyişən timsalında isə intihar riski götürülmüşdür.

Nəticə

Zamanın obyektiv qavranılması zaman dilimləri arasında tarazlığın gözlənilməsini nəzərdə tutur. Sadə dildə desək, insan sadəcə bir zamana fokuslanıb qala bilməz, baxmayaraq ki, günümüzdə populyarlaşdırılan ideyalardan biri məhz “İndiki anda olun (yaşayın)” ifadəsidir. İndiki anda olmaq keçmiş və gələcəyi indiki anda özündə birləşdirməkdir, yəni hər üç zaman insan düşüncəsində eyni anda mövcud olur. Önəmli olan insanın öz zehnində daha çox hansı zamanın komponentlərini daşmasıdır.

Zaman düşüncəsi ilə gənclərdə intihar riski arasındakı əlaqənin yoxlanılması məqsədilə keçirdiyimiz tədqiqat nəticəsində əldə etdiyimiz göstəricilər normal paylanmadığına və sıra şkalasına aid olduğu üçün statistik təhlildə qeyri-parametrik meyarlardan istifadə olunmuşdur. Aşağıdakı cədvəl 1-də iki sorğunun nəticələrinin orta qiymət, standart kənar çıxma, minimum və maksimum kimi bəzi təsviri statistik göstəriciləri öz əksini tapmışdır.

*Cədvəl 1.
Təsviri statistika*

	N	Mean	Std. Deviation	Min	Max
İntihar riski	835	9.10	6.938	0	42
Zaman düşüncəsi	835	2.74	.976	1	4

İlk öncə, gənclərin zaman düşüncəsi ilə intihar riski arasında hər hansı korrelyasiyanın olub-olmaması məqsədilə Spearman'ın Rəng Korrelyasiya əmsalı tətbiq edilərək təhlil aparılmışdır. Təhlil nəticələrini aşağıdakı cədvəl 2-də görmək mümkündür.

Cədvəl 2.
Korrelyasiya

			İntihar riski
Spearman's rho	Zaman düşüncəsi	Correlation Coefficient	-.081*
		Sig. (2-tailed)	.020
		N	835

Cədvəl 2-dən göründüyü kimi, gənclərin zaman düşüncəsi ilə intihar riski arasında ikitərəfli çox zəif mənfi yönlü və anlamlı əlaqə ($r_{\text{spearman}} = -.081$, $p = .020$) müşahidə olunmuşdur. Başqa sözlə deyə bilərik ki, gənclərin zaman düşüncələri dəyişdikdə, intihar riski onun tam əksinə dəyişir. Lakin burada hansı zaman (keçmiş, indiki, gələcək və ya qeyri-müəyyən) düşüncəsinin intihar riskinə daha çox və ya az yol açma biləcəyi ilə bağlı dəqiq fikir söyləyə bilmədiyimiz üçün, bunu aşkara çıxarmaq məqsədilə, öncə Kruskal-Wallis H testindən istifadə olunmuşdur. Əsas məqsədimiz zaman düşüncəsinin intihar riski üzərində hər hansı təsirinin olub-olmadığını üzə çıxarmaq olmuşdur. Cədvəl 3-də düşüncəsi müxtəlif zaman dilimlərinə uyğun gələn gənclərin sayı və cavablarının sıra saylarının ortalaması təsvir olunmuşdur.

Cədvəl 3.
Ranqlar

	Zaman düşüncəsi	N	Mean Rank
İntihar riski	keçmiş zaman düşüncəsi	130	464.03
	indiki zaman düşüncəsi	144	463.01
	gələcək zaman düşüncəsi	374	381.26
	qeyri-müəyyən zaman düşüncəsi	187	424.82
	Total	835	

Cədvəl 4-dən gördüyümüz kimi, Kruskal-Wallis H dəyəri 18.637 olaraq tapılmışdır. Df sərbəstlik dərəcəsi anlamını verir və qarşılaşdırılan qrup sayından bir çıxılaraq müəyyən edilir; bizim halda dörd qrup olduğu üçün $df = 3$ olmuşdur. $P < .001$ olduğu üçün cədvəl 3-də qarşılaşdırılan dörd zaman düşüncəsinə sahib qruplar arasında anlamlı fərqi olduğunu söyləmək mümkündür. Deyə bilərik ki, intihar riski göstəriciləri gənclərin zaman düşüncəsinə görə anlamlı fərqlilik daşıyır.

Cədvəl 4.
Test Statistics

	İntihar riski
Kruskal-Wallis H	18.637
df	3
Asymp. Sig.	.000

Məlumatlar sıra şkalasına aid olmaqla yanaşı, həmçinin qruplar üzrə sınımlananlar say olaraq bərabər paylanmadığı üçün (cədvəl 3-ə bax) daha sonra təhlil zamanı konkret hansı zaman düşüncələri arasında anlamlı fərqlərin özünü ifadə etməsini müəyyən etməklə bağlı Post Hoc Çoxlu müqayisələr testinin Tamhane's T2 meyarından istifadə olunmuşdur. Qeyd etməyi məqsədəuyğun sayırıq ki, aralarındakı anlamlı fərqi müəyyən etmək məqsədilə qrupları qarşılaşdırmaq üçün Mann-Whitney U Testi də tətbiq oluna bilər. Nəticələr cədvəl 5-də təqdim olunmuşdur. Cədvəl 5-dən göründüyü kimi, keçmiş zaman düşüncəsinə və gələcək zaman düşüncəsinə sahib qrupların göstəriciləri ($p = .006$), indiki zaman düşüncəsinə və gələcək zaman düşüncəsinə sahib qrupların göstəriciləri ($p = .002$) arasında anlamlı fərqlilik özünü göstərir.

Cədvəl 5.
Post Hoc Tests

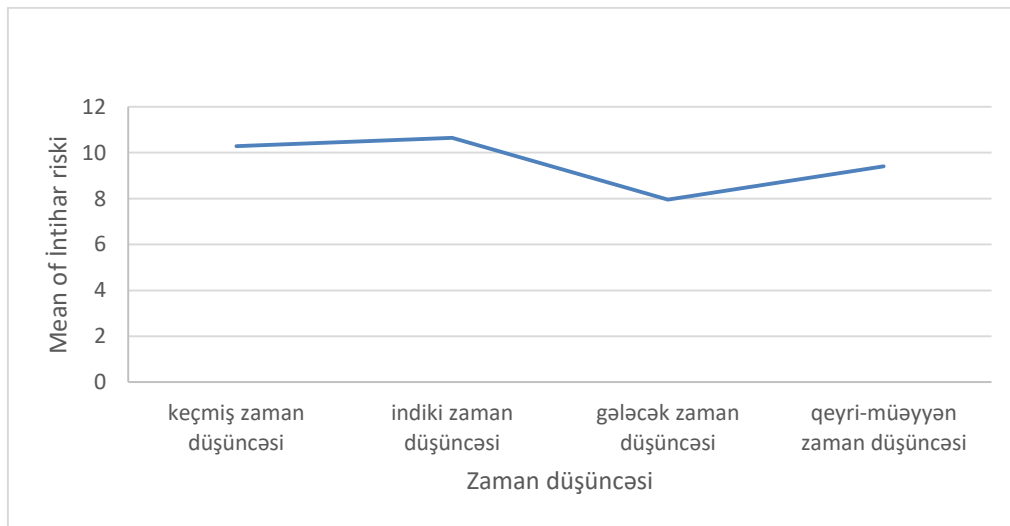
Multiple Comparisons						
Dependent Variable: İntihar riski						
Tamhane						
(I) Zaman düşüncəsi	(J) Zaman düşüncəsi	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	95% Confidence Interval
					Lower Bound	Upper Bound
keçmiş zaman düşüncəsi	indiki zaman düşüncəsi	-.361	.912	.999	-2.78	2.05
	gələcək zaman düşüncəsi	2.335*	.704	.006	.46	4.21
	qeyri-müəyyən zaman düşüncəsi	.884	.824	.866	-1.30	3.07

indiki zaman düşüncəsi	keçmiş zaman düşüncəsi	.361	.912	.999	-2.05	2.78
	gələcək zaman düşüncəsi	2.697*	.729	.002	.76	4.63
	qeyri-müəyyən zaman düşüncəsi	1.245	.846	.601	-1.00	3.49
gələcək zaman düşüncəsi	keçmiş zaman düşüncəsi	-2.335*	.704	.006	-4.21	-.46
	indiki zaman düşüncəsi	-2.697*	.729	.002	-4.63	-.76
	qeyri-müəyyən zaman düşüncəsi	-1.452	.617	.110	-3.08	.18
qeyri-müəyyən zaman düşüncəsi	keçmiş zaman düşüncəsi	-.884	.824	.866	-3.07	1.30
	indiki zaman düşüncəsi	-1.245	.846	.601	-3.49	1.00
	gələcək zaman düşüncəsi	1.452	.617	.110	-.18	3.08

Bu fərqin intihar riski fonunda hansının lehinə olduğunu rahat şəkildə anlamaq üçün əslində cədvəldəki ortalamalara baxmaq kifayət edər. Lakin daha da əyani nümayiş məqsədilə aşağıda qrafik əyri təsvir edilmişdir (Şəkil 1).

Şəkil 1-dən gördüyümüz kimi, intihar riski ortalaması ən aşağı olan gənclər gələcək zaman düşüncəsinə sahib qrupların tərkibinə daxildir.

Deməli, gələcək planları olmayan, gələcəyə ümid etməyən və gələcəkdən nəsə, xüsusən də yaxşı nəsə gözləməyən gənclərin intihar etmə riski artır. Bu halda deyə bilərik ki, zaman düşüncəsi intihara birbaşa səbəb olmasa da, intihar riskini artıran və ya azaldan əsas amillərdən biri rolunda çıxış edir.

Şəkil 1. Zaman düşüncəsinə görə intihar riskinin göstəriciləri.

Müzakirə

Müasir dövrdə Azərbaycan gənclərinin əksəriyyətinin istəklərini qısa zamanda həyata keçirməklə bağlı düşüncəyə sahib olduqları müşahidə edilir. Bunun səbəbi, ilk öncə, gənclərin zehmində zamanın fərqli, daha sürətli şəkildə cərəyan etməsidir. Zamanın sürətlə axması adekvat olaraq həyatın sürətli keçməsi anlamına gəlir

və bu sürətə gənclərin ayaq uydurması önəmli məsələyə çevrilir. Gənclərin əksəriyyəti və ya tamamı mövcud obyektiv zaman axınında öz subyektiv zamanlarını yaşayırlar və iki zaman arasında keçid konfliktli situasiyanın yaranmasına gətirib çıxara bilər. Nəticədə gənclər “zaman çıxmazi”na daxil olur və onların zaman yolu dəyişir.

Gənclərin zaman qavrayışı onların zaman düşüncəsinə yön verdiyindən, intihar riskinə qarşı önleyici tədbirlər çərçivəsində zaman amilinin öyrənilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Problemin aktuallığı. Gənclər arasında intihara meyilliyyətin, intihar riskinin artması tendensiyası məsələyə yeni radikal yanaşmaların formalaşdırılmasını aktual edir. Bu anlamda, zaman qavrayışı və

zaman düşüncəsi prizmasından intihar hadisəsinin öyrənilməsi böyük önəm kəsb etmiş olur.

Problemin elmi yeniliyi. İlk dəfə məqalədə zaman qavrayışı və zaman düşüncəsi kontekstində gənclərdə intihar riski statistik məlumatlarla təhlil edilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Gənclərdə intihar riskinin aradan qaldırılması istiqamətində atılacaq addımların və görülməli tədbirlərin, o cümlədən tövsiyələrin hazırlanmasına töhfə və təkan verir.

Ədəbiyyat

1. Солодкова, А.В. Исследования восприятия времени в современной психологии: [Electronic resource] // Современная зарубежная психология. 2017. № 3. С. 77-85. doi:10.17759/jmfp.2017060309
2. Элькин, Д.Г. Восприятие времени / – Москва: Издательство академии педагогических наук РСФСР, – 1962. – 308 с.
3. Вулдридж, Д.Е. Механизмы мозга / – Москва: Мир, – 1965. – 344 с.
4. Cáceda, R., Carbajal, J.M., Salomon, R.M., Moore, J.E., Perlman, G., Padala, P.R., ... & Delgado, P.L. (2020). Slower perception of time in depressed and suicidal patients. *European Neuropsychopharmacology*, 40, 4-16.
5. Li, J., Wang, Y.J., Liu, X.L., Zhang, Y., Zhu, X.N., Zhao, D., ... & Zhou, D.S. (2025). Characteristics of time perception in adolescents with non-suicidal self-injury and psychiatric disorders comorbidity. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*.
6. Shahnaz, A., Saffer, B.Y., & Klonsky, E.D. (2019). Examining time perspective orientation in suicide ideation and suicide attempts. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 38(8), 627-646.
7. Twenge, J.M., Catanese, K.R., & Baumeister, R.F. (2003). Social exclusion and the deconstructed state: time perception, meaninglessness, lethargy, lack of emotion, and self-awareness. *Journal of personality and social psychology*, 85(3), 409.
8. Sanz-Gómez, S., Dubois, J., Alacreu-Crespo, A., Giner, L., Lengvenyte, A., Olié, E., & Courtet, P. (2025). Time perception and suicidal ideation during COVID-19 pandemic: A longitudinal study. *Journal of Affective Disorders*, 369, 1045-1052.
9. Когнитивная терапия депрессии: [Electronic resource] / А. Бек, А. Раш, Б. Шо, Г. Эмери. – Санкт-Петербург: Питер, – 2003. – 304 с.: ил. URL:<https://sptcentre.ru/wp-content/uploads/Бек-А-Раш-А-Шо-Б-Эмери-Г-Когнитивная-терапия-депрессии.pdf>
10. Aliyev, C. İnsan tanımağın yolları / C. Aliyev, R. Mirzəyev. – Bakı: Hərbi nəşriyyat, – 2011. – 404 s.

Redaksiyaya daxil olub: 02.12.2025